

BSOBAC_3 - Bacheloroppgave med forskningsmetode

Bacheloroppgave

Negative holdninger til lhbt+ personer

Universitetet
i Stavanger

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i sosialt arbeid

UIS mai 2022

Kandidatnummer: 7168

Antall ord: 11773

«Nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre.»

(Kong Harald V, 2016)

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	5
1.1 Bakgrunn for valg av tema	5
1.2 Presentasjon av problemstilling	5
1.3 Begrepsavklaringer	6
1.4 Avgrensninger og formål med oppgaven	8
1.5 Oppgavens struktur.....	8
2.0 Faglig kunnskap og teori	9
2.1 Historisk bakteppe om seksualitet.....	9
2.2 Anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering.....	10
2.3 Holdningsteori	11
2.3.1 Holdninger til LHB-personer	11
2.3.2 Heteronormativitet	12
3.0 Metode	13
3.1 Valg av metode	13
3.1.1 Litteraturstudie.....	13
3.2 Datainnsamling	14
3.2.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier	15
3.3 Presentasjon av forskningsartiklene	15
3.4 Analyse	17
3.5 Presentasjon av artiklene	18
3.6 Studiens troverdighet.....	20
3.6.1 Kildekritikk.....	21
4.0 Sammenligning av artiklene	23
4.1 Holdninger.....	23
4.2 Heteronormativitet i sosialt arbeid undervisningen	23
4.3 Språkets rolle.....	24
5.0 Diskusjon	25
5.1 Utviklingen av holdninger over tid	25
5.1.1 «homo» som skjellsord	26
5.2 Religion – Bakgrunn for samfunnets holdninger?	26
5.3 Lovverk og politikk	27
5.4 Foreldreskap.....	28
5.5 Språkets makt.....	30
5.5.1 Merkelapper	30
5.6 Hvordan forstås seksualitet i sosialt arbeid?.....	31

5.7 Ytringsfrihet vs. friheten til å være seg selv.....	33
5.7.1 Homoterapi	33
6.0 Konklusjon og avslutning	36
6.1 Veien videre.....	36
7.0 Litteraturliste.....	37

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Vi lever i et samfunn hvor vi blir eksponert for åpent homofile programledere og sportsatleter, kvinner som gifter seg med kvinner og programmer som handler om menn som kler seg ut som kvinner. Slik har det ikke alltid vært og man trenger ikke å gå langt tilbake i tid for å se hvor mye som har forandret seg. Tidligere har lhbt+ personer blitt sett på som sinnslidende og sosiale avvik i samfunnet, og i år er det nøyaktig 50 år siden Straffelovens § 213 ble opphevet og homofili avkriminalisert i Norge.

I praksisperioden min i psykiatrien møtte jeg en bruker som var født kvinne men som verken identifiserte seg som kvinne eller mann. Dette vekket en interesse i meg for kjønnsidentitet og lhbt+ personer. Dessuten ble jeg interessert i hvordan jeg som sosionomstudent kunne møte vedkommende slik at hen følte seg akseptert. Seksualitet er en stor del av identiteten vår, men likevel er det noen som holder sin seksuelle orientering hemmelig for omverdenen. Hvorfor er det slik i 2022? Denne refleksjonen og møtet med brukeren vekket deretter en nysgjerrighet på hvilke holdninger til lhbt+ personer som finnes i samfunnet i dag, og hva som finnes av forskning på temaet.

Sosialarbeidere møter alle slags typer mennesker i ulike livssituasjoner. Når man jobber med sårbare mennesker er det viktig å møte dem med respekt og aksept uansett hvilke holdninger eller fordommer vi selv har, for å skape en så god relasjon som mulig. Det er ikke mange år siden seksualitet var tabu å snakke om. Som sosialarbeider er det viktig å kunne snakke åpent om seksualitet med brukere, og for å kunne gjøre dette er det nødvendig å ha kunnskap om hva seksualitet er og hvilke utfordringer en skeiv person kan møte på i samfunnet. I denne oppgaven ønsker jeg å belyse hvilke holdninger til lhbt+ personer som finnes i samfunnet i dag, og avdekke hva som ligger bak disse holdningene.

1.2 Presentasjon av problemstilling

Gjennom studieforløpet har vi blitt fortalt at det er viktig at sosialarbeidere møter sårbare mennesker med respekt, anerkjennelse og åpenhet. Dette gjelder uavhengig av om den

hjelpetrengende deler våre verdier eller ei. Det er viktig å gå inn i oss selv og reflektere over hvilke verdier og holdninger vi besitter for å være klar over hva vi må «sette til side» i møte med andre for å kunne yte best mulig helsehjelp. I et stadig åpnere samfunn hvor for eksempel et lesbisk par kan etablere en familie er det viktig at vi har kunnskap om seksualitet og hvordan dette har innflytelse på enkeltmenneskers liv. Mye har skjedd i løpet av de siste tiårene, men er vi i mål? Jeg ønsker å gjøre leseren bevisst på at negative holdninger til lhbt+ personer fortsatt finnes i dag, også i helsevesenet, og hva som kan være årsaken til det.

Dermed blir problemstillingen min: **I hvilken grad finnes negative holdninger til lhbt+ personer i dag og hvor kommer disse fra?**

1.3 Begrepsavklaringer

Under kommer jeg til å forklare nærmere relevante begreper som jeg kommer til å ta i bruk gjennom oppgaven.

- Lhbt+

Dette begrepet er en forkortelse for lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og andre seksuelle orienteringer, kjønnsidentiteter og kjønnsuttrykk. Mennesker som identifiserer seg med de nevnte betegnelse bryter med det som typisk er «normalt» eller forventet i samfunnet, som er at man er heterofil eller cis-kjønn (Fri, u.å.). Jeg kommer videre i oppgaven til å omtale denne gruppen som lhbt+ personer og skeive. Betegnelse LHB-personer og ikke-heteroseksuelle kommer også til å bli tatt i bruk i tilfeller hvor forfatteren av teksten jeg henviser til bruker disse betegnelse.

- Seksuell orientering

Seksuell orientering handler om hvem man blir seksuelt tiltrukket av, hvem man får romantiske følelser for og hvem man ønsker å være sammen med. Eksempler på ulike seksuelle orienteringer er heterofil, homofil, lesbisk og bifil (Bufdir, 2020).

- Transperson

Transfenomenet er i medisinsk perspektiv knyttet til diagnose, og har fått betegnelsen «F64.0 Transseksualisme» i ICD-10 under overskriften «kjønnsidentitetsforstyrrelser» (Prop. 74 L (2015-2016), s. 10). Transpersoner er personer som fikk tildelt et kjønn ved fødselen som de

ikke identifiserer seg med (Dalland, 2020, s. 209). Det kan for eksempel være en person som ble født med en mannlig kropp, men som identifiserer seg som en kvinne. Noen transpersoner går gjennom behandling for å feminisere eller maskulinisere kroppene sine, men ikke alle transpersoner ønsker å gå gjennom slik behandling. Det å være trans sier ikke noe om personens seksuelle legning da transpersoner kan være heterofile, homofile, bifile osv. (Bufdir, 2017).

- Å komme ut av skapet

Å komme ut (av skapet) er et uttrykk for den prosessen en person gjennomgår når vedkommende skal fortelle omverdenen om sin seksuelle orientering og eller kjønnsidentitet. Denne prosessen er som regel noe man ikke bare gjør én gang, man kan altså leve både i og ute av skapet på samme tid (Bufdir, 2020). Eksempel på dette kan være hvis en gutt som er homofil har fortalt familien sin om det, men ikke ønsker å fortelle kollegaer på jobben. Å være «i skapet» vil si at personen ikke har fortalt andre om sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet.

- Seksualitet

Alle mennesker er seksuelle vesener, både unge, voksne, single eller personer i parforhold. Seksualiteten ligger i personligheten vår og den påvirkes av vår fysiske og psykiske helse gjennom hele livet. Seksualitet handler om mer enn seksuell aktivitet og orgasme (Kühle-Hansen, 2021). I denne oppgaven kommer jeg ikke til å bruke begrepet seksualitet om seksuell aktivitet, men om seksuell orientering.

- Assistert befruktning

Definisjonen på «assistert befruktning» finner vi i Lov av 5. desember 2003 om humanmedisinsk bruk av bioteknologi m.m. (bioteknologiloven) § 2-1, bokstav a. Assistert befruktning vil si «inseminasjon og befruktning utenfor kroppen», og inseminasjon handler om å føre inn sæd i ei kvinne uten at dette skjer gjennom samleie jf. bioteknologilovens § 2-1, bokstav b. Ifølge bioteknologiens § 2-1, bokstav c., menes «befruktning utenfor kroppen» at egget ikke blir befruktet inni kvinnens kropp, men utenfor.

1.4 Avgrensninger og formål med oppgaven

Formålet med oppgaven er ikke å komme med spesifikke tiltak sosialarbeidere kan gjøre for å hindre diskriminering av eller negative holdninger til lhbt+ personer, men å belyse at befolkningen i samfunnet, sosialarbeidere inkludert, kan ha negative holdninger. Dermed ønsker jeg gjennom oppgaven å oppfordre leseren til å være mer bevisst egne holdninger og verdier slik at disse ikke kommer i veien for helsehjelpen til mennesker som er annerledes enn dem selv.

Jeg har i oppgaven skrevet om hvordan religiøse verdier kan virke negativt inn på forståelsen av homoseksualitet og holdninger som resultat av dette. Jeg anser det som viktig å understreke at alle mennesker har rett til å tro på det de vil, og jeg mener på ingen måte å henge ut den kristne religionen i oppgaven. Jeg er kun interessert i å finne ut hvordan de negative holdningene til lhbt+ personer har oppstått, og religion hører til i den historien.

1.5 Oppgavens struktur

I kommende kapittel presenteres det en teoretisk innramming og faglig kunnskap som skal gi et faglig grunnlag for problemstillingen i oppgaven. Tredje kapittel tar for seg valg av metode, søkestrategi og en presentasjon av de fagfellevurderte artiklene som anvendes i oppgaven. Jeg kommer i fjerde kapittel til å sammenlikne funnene i artiklene før drøftedelen i femte kapittel. Jeg runder deretter av med konklusjon og avslutning i sjette og siste kapittel.

2.0 Faglig kunnskap og teori

Jeg skal nå gå inn i den faglige og teoretiske delen av oppgaven, hvor jeg vil ta for meg seksualitetens historie, en av verdiene i det yrkesetiske grunnlagsdokument samt holdningsteori og heteronormativitet. Jeg mener at seksualitetens historie er viktig å belyse for at leseren skal ha litt bakgrunnsinformasjon om hvilke holdninger samfunnet har hatt til lhbt+ personer opp gjennom årene. Anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering er en sentral verdi i sosionomprofesjonen, og dermed valgte jeg å inkludere denne som del av den faglige kunnskapen. Oppgaven min baserer seg på holdninger, og jeg ville derfor ta med holdningsteori i teoridelen for at leseren skal kunne få et innblikk i hva holdninger egentlig er og hvordan de påvirker atferden vår.

2.1 Historisk bakteppe om seksualitet

Samfunnet åpner stadig mer opp for lhbt+ personers rettigheter, men slik har det ikke alltid vært. Da psykiatrien vokste frem som medisinsk spesialitet og egen fagdisiplin på 1800-tallet var ikke fokuset bare på de åpenbart alvorlig sinnslidende, men også på mennesker med avvikende atferd. Blant disse var mennesker med seksualavvik. Det som ble sett på som sunn seksualitet var seksualitet med et naturlig formål, altså reproduksjon (Johansen, 2019, s. 59)

Richard von Krafft-Ebings (1840-1902) var den første som introduserte begrepet «homoseksuell» i internasjonal psykiatri i andre utgave av boken «Psychopathia Sexualis» fra 1887. I følge Krafft-Ebings var all seksualitet som ikke hadde med reproduksjon å gjøre perverst, og han kategoriserte slik seksualitet sammen med lystmord, sadisme, mishandling av lik, fetisjisme og andre «perversiteter». Avvikende seksualitet (homofili) i samfunnet ble altså sett på som et sosialt problem (Johansen, 2019, s. 61). Det at befolkningen så på homofili som uønsket viste seg å skulle vare ganske lenge da forbudet mot mannlig homoseksualitet i Norge ikke ble opphevet før i 1972 (Grønningsæter, Kristiansen & Lescher-Nuland, 2013, s. 12).

Fra høsten 1906 til 1907 holdt *Det medicinske Selskab i Kristiania* møter om homoseksualitet hvor psykiater Henrik Arnhold Thaulow Dedichen (1863-1935) tok opp ulike problemstillinger til diskusjon. Den ene problemstillingen handlet om kriminalisering av

homoseksuelle, og om tilhørende straff etter den nye straffeloven av 1902 var rett (Jordåen 2003: 35, Jordåen 2010: 109 og 137, referert i Johansen, 2019, s. 96). Mellom første og andre verdenskrig oppstod det et skifte i Norge da den moderne velferdsstaten vokste frem. Befolkningen tok nå mer avstand fra voldelig og inhuman atferd mot samfunnets utsatte grupper (Johansen, 2019, s. 119). Likevel stoppet ikke stigmatiseringen av homofile, da tradisjonelle familie- og samlivsverdier og andre kristne verdier stod sterkt hos befolkningen i etterkrigstiden. Seksualitet generelt var noe en ikke skulle snakke om, og spesielt homoseksualitet var tabu og noe en skulle holde for seg selv. Homoseksualitet ble fortsatt sett på som et problem eller til og med avvik i samfunnet (Johansen, 2019, s. 120). I samme tidsrom ble homofili definert som en mental forstyrrelse, en form for sinnslidelse av Verdens helseorganisasjon (WHO). Helt frem til 1982 var homofili en sykdomsdiagnose i Norge, og frem til 1990 omtalte Helsedirektoratet homosex som «interpersonelt konfliktskapende» (Johansen, 2019, s. 139). Til tross for lovendringer i skeive personers favør og mer åpenhet i samfunnet generelt viser en språksosiologisk undersøkelse, som fikk mye omtale i media i 2019, at ordet «homo» er det mest brukte skjellsordet blant Norges skoleungdom (Johansen, 2019, s. 212).

2.2 Anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering

I det yrkesetiske grunnlagsdokumentet er det listet opp en rekke verdier som utgjør et felles etisk grunnlag for sosionomer, barnevernspedagoger, vernepleiere og velferdsvitere. Dette er for å styrke profesjonsutøverens etiske bevissthet i møte med mennesker som behov for hjelp. Blant disse verdiene finner vi «anerkjennelse av ulikhet og ikke-diskriminering». Denne skal sikre at profesjonsutøveren unngår urimelig forskjellsbehandling. Profesjonsutøveren skal ikke bare unngå men også bekjempe slik forskjellsbehandling av mennesker på grunnlag av kultur, språk, etnisitet, kjønnsuttrykk og seksuell orientering, sosial og økonomisk status, religion, funksjonsnedsettelse, politisk syn, livssyn, alder og andre vesentlige personforhold. Når det er sagt er det også viktig å være klar over at man må være kritisk til standardiserte tiltak og likebehandling i møte med forskjellige behov og situasjoner (FO, 2019, s. 5). Vi ser altså her at jf. yrkesetikken skal man på ingen måte forskjellsbehandle mennesker på bakgrunn av deres kjønnsuttrykk eller seksuelle orientering, man skal bekjempe slik forskjellsbehandling.

2.3 Holdningsteori

Flere ulike teoretikere har gjennom tidene definert begrepet «holdninger». Brochs-Haukedal definerer holdning som «(...) en predisposisjon til å oppfatte, føle, tenke og handle på bestemte måter i forbindelse med et gitt objekt». Objekt i denne sammenhengen viser til personer, gjenstander, institusjoner og politiske, økonomiske, filosofiske og religiøse systemer, altså alt som vi på en eller annen måte forholder oss til (Brochs-Haukedal, 2010, s. 234).

I følge Brochs-Haukedal finnes det tre holdningskomponenter: følelseskomponenten, den kognitive komponenten og handlingskomponenten. Følelseskomponenter handler om at følelser og emosjoner spiller en rolle i holdningene våre da holdninger har mye å si for vårt forhold til andre. Denne komponenten gir uttrykk for hvordan vi oppfatter et objekt – behagelig eller ubehagelig, om vi liker eller misliker det osv. Den kognitive komponenten handler om den tankemessige delen av holdningen, særlig den faktamessige delen, om noe er sant eller usant. Handlingskomponenten gir uttrykk for den hensikten om handling som forbindes med en holdning. Med andre ord er handlingskomponenten reaksjonsmåten, i form av handling, som vedkommende har til hensikt å gjennomføre i møte med personen eller objektet som er årsak for holdningen (Brochs-Haukedal, 2010, s. 234-236). For eksempel dersom en person har negative holdninger til et lesbisk par, kan vedkommende bestemme seg for å komme med en negativ kommentar. Når det kommer til sammenhengen mellom disse komponentene, vil en sterkt positiv eller negativ holdning til noe (her: ut fra den kognitive komponenten) vanligvis føre til en sterk tendens til å føle og handle deretter (Brochs-Haukedal, 2010, s. 236-237). Likevel finnes det ulike eksempler på at negative og positive holdninger ikke alltid resulterer i en handling som samsvarer med holdningen (Brochs-Haukedal, 2010, s. 239).

2.3.1 Holdninger til LHB-personer

Når det kommer til holdninger til LHB-personer handler det om en vurdering som kan uttrykkes på ulike måter. Den kan uttrykkes gjennom handlinger som blir utført overfor LHB-personer, men også gjennom følelser overfor LHB-personer og tanker man gjør seg om LHB-

personer (Anderssen, 2013, s. 22). Anderssen hevder at det som gjør holdninger til LHB-personer interessante er ikke holdningene i seg selv, men det å få kartlagt og forstått diskriminering og forskjellsbehandling (s. 23). I tillegg til dette mener Anderssen at det er to grunner til som gjør at disse holdningene er interessante, hvorav den første handler om at menneskers holdninger til LHB-personer vises relativt direkte. Positive holdninger resulterer oftere i vennlige handlinger, mens negative holdninger oftere fører til negative handlinger. Med andre ord henger slike holdninger oftere sammen med hvordan vi mennesker oppfører oss overfor LHB-personer. For det andre hevder Anderssen at holdninger til LHB-personer ikke bare er interessante fordi de betyr mye for LHB-personer, men også fordi de inngår i normer som gjelder alle mennesker, som for eksempel forestillinger om hva som er mannlig og kvinnelig (2013, s. 24).

2.3.2 Heteronormativitet

Et av sosiologiens grunnbegreper er normer, og Becker hevder i boka *Outsiders* at sosiale normer setter standarder for situasjoner samt oppførselen som er knyttet til situasjonene. På denne måten blir noen handlinger sett på som riktige og andre feil (Becker, 1963, s. 11). Skeiv teori tok først i bruk begrepet «heteronormativitet», og begrepet er en betegnelse på sosiale prosesser som normaliserer heteroseksualitet, slik at heteroseksualitet er det som blir sett å som riktig og naturlig. Et heteronormativt perspektiv resulterer dermed i at andre seksuelle orienteringer blir sett på som annerledes, unormale og unaturlige (Blidt et al., 2006, referert i Grønningsæter et al., 2013, s. 16). Slik blir heteroseksualitet tatt for gitt mens andre seksualiteter blir usynlige eller til og med sett på som avvik. Det er altså det å være heterofil som setter standarden for hvordan en skal oppføre seg i sosiale forhold.

Eksempler som har med heteronormativitet å gjøre er forestillinger om at alle kvinner er feminine, alle menn er maskuline, at en familie består av far, mor og barn eller at man antar at alle man møter på er heterofile. Personer med annen seksuell orientering enn heterofil kan møte på sanksjoner fordi de bryter med disse normene. Slike sanksjoner kan være diskriminering, utenforskap og i alvorlige tilfeller homofobisk vold. For mange lhbt+ personer er det derfor vanskelig å komme ut av skapet i frykt for slike sanksjoner som kan være svært belastende (Grønningsæter et al., 2013, s. 16-17).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Metoden vi velger å bruke i en oppgave kan ses på som et redskap som benyttes i en undersøkelse. Den hjelper oss med å hente inn data, altså den informasjonen vi behøver i undersøkelsen. Metoden hjelper oss altså med hvordan man skal gå frem når vi skal få tak i kunnskap, som «(...) å følge en viss vei mot mål.» (Dalland, 2020, s. 56). Forskeren må følge godkjente regler som følger med de anerkjente metodene og kunne redegjøre for valg som har blitt tatt på vei mot målet.

Det finnes forskjellige metoder for å hente inn ulike typer data. Metodene hjelper oss med å etterprøve hvorvidt påstander er gyldige, holdbare eller sanne (Dalland, 2020, s. 53). Når man skal skrive en oppgave velger man én metode. Den metoden vi velger er den vi mener at egner seg best til å svare på og belyse den problemstillingen vi har valgt. Problemstillingen er ikke det eneste som styrer metodevalget, men også momenter som metodeferdigheter, tiden man har til disposisjon og ressurser har noe å si for hvilken metode man velger (Dalland, 2020, s. 193).

Vanligvis skiller man mellom kvantitativ metode, kvalitativ metode og litteraturstudie som metode. Fordelen ved å bruke kvantitativ metode er at den gir data i form av målbare enheter som tall og prosenter. Det som kjennetegner de kvalitative metodene er at fokuset her ligger på å fange opp menneskers opplevelser og meninger som ikke kan tallfestes eller måles på samme måte som ved en kvantitativ metode (Dalland, 2020, s. 54). En litteraturstudie tar for seg data fra eksisterende fagkunnskap, forskning og teori (Dalland, 2020, s. 199). Vi skal se nærmere på litteraturstudie under punkt 3.1.1.

3.1.1 Litteraturstudie

For å belyse problemstillingen min har jeg valgt å benytte litteraturstudie som metode. Først og fremst er litteraturstudie en omfattende studie som handler om å gjøre et grundig søk for å finne relevant, eksisterende litteratur som skal hjelpe med å finne ut mer om et interessant forskningsspørsmål. Gjennom en systematisert tilnærming tolker og analyserer man

litteraturen som skal svare på et forskningsspørsmål, altså problemstillingen.

Forskningsartiklene man finner skal til sammen gi ny innsikt i og informasjon om temaet for oppgaven, som man ikke ville funnet uten at disse artiklene var satt opp mot hverandre og sammenlignet. En slik studie vil kunne gi en bred forståelse av temaet (Aveyard, 2019, s. 12).

I denne oppgaven har jeg altså valgt å bruke litteraturstudie som metode da jeg mener det er denne metoden som egner seg best til å belyse problemstillingen min. Ved å bruke en kvantitativ tilnærming ville jeg heller fått statistikk på temaet, men da interessen min handler om å finne ut hvilken forskning som er gjort på temaet fra før falt det mest naturlig å foreta en litterær studie. En slik studie ville gjøre det mulig for meg å sammenligne ulike funn i forskjellige artikler og dermed gi meg et bredere perspektiv og en større forståelse for negative holdninger mot skeive personer og hva disse kommer av. Artiklene jeg har endt opp med er veldig ulike seg i mellom, og problemstillingene i artiklene er også ulike fra min egen. Dette ser jeg på som en styrke da de belyser ulike holdninger samfunnet, enkeltpersoner og profesjonsutøvere i helsetjenesten har overfor lhbt+ personer.

Jeg kunne også ha foretatt en kvalitativ metode for å gå mer inn på skeive personers personlige opplevelser med helsevesenet og ellers i samfunnet ved for eksempel bruk av intervju eller observasjon. Det kan hende at oppgaven da ville fått en annen konklusjon. Når det er sagt er jeg student på bachelornivå og har dermed ikke lov til å intervjuere brukere, og dessuten kom jeg frem til at det ville bli vanskelig å komme i kontakt med intervjuobjekter på den tiden jeg hadde til rådighet i oppgaveskrivingen. Egne holdninger er noe vi ikke alltid tenker over, og fordommer forekommer hos oss alle. Dersom jeg skulle ha basert oppgaven på intervjuer med ansatte i helsetjenesten er det ikke sikkert at de ville innrømt at de fremstår uengasjerte, uforståelige eller til og med negative i møte med skeive brukere. Jeg konkluderte derfor med at en slik metode ikke ville bli troverdig.

3.2 Datainnsamling

Søkene ble gjennomført fra 17. februar til 01. mars. Jeg benyttet meg av databasen «oria» hvor jeg søkte etter fagfellevurderte artikler både på norsk og engelsk. Jeg benyttet også databasen «fonteneforskning» og Google Scholar i søkeprosessen.

Jeg begynte søkeprosessen med å søke opp relevante ord for å få inspirasjon til videre søk. I første omgang brukte jeg søkeordene «seksualitet og sosialt arbeid», «lgbt+ personer og sosialt arbeid», «holdninger i helsetjenesten» m.m. Disse søkeordene gav meg så mange treff at jeg tidlig lærte at jeg måtte spesifisere søketaktikken min. Dessuten var mange av disse artiklene ikke relevante for min oppgave. Jeg gjorde videre et mer systematisk søk i Oria ved bruk av inklusjons- og eksklusjonskriterier som vi skal se nærmere på under punkt 3.3.1.

3.2.1 Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Jeg benyttet altså inklusjons- og eksklusjonskriterier for å avgrense søket slik at jeg ikke fikk opp irrelevante artikler i søket, men derimot fikk tak i de artiklene som var mest relevante for min oppgave. Inklusjonskriterier omfatter å oppgi tidsrom for publikasjon, språk, utgivelsesår m.m. (Reinar & Jamtvedt, 2010, s. 6). Jeg byttet fra «enkelt søk» til funksjonen «avansert søk» i Oria. Her kombinerte jeg søket med OG slik at jeg kunne bruke flere relevante søkeord av gangen. I tillegg avgrenset jeg søket til fagfelleverderte artikler. Da jeg ikke fant mye relevant forskning som er gjort på holdninger mot skeive personer i helsetjenesten på norsk, valgte jeg også å søke etter engelske artikler. Under vises en tabell over inklusjons- og eksklusjonskriterier jeg har benyttet i søkeprosessen.

Tab 1: Inklusjons- og eksklusjonskriterier

Inklusjonskriterier	Eksklusjonskriterier
Norsk og engelsk	Andre språk
5 år eller nyere	Eldre enn 5 år
Fagfelleverderte artikler	Ikke fagfelleverderte artikler

3.3 Presentasjon av forskningsartiklene

Først og fremst tenkte jeg på spenningsfeltet religion og seksualitet og ønsket derfor å se om det fantes en artikkel som tok for seg sosialt arbeid og religion. Jeg brukte derfor søkeordene «social work» OG «sexuality and religion» OG «attitudes». Dette resulterte i 38 treff. Jeg leste gjennom overskriftene og skilte fort ut artikler som jeg anså som ikke relevante. Det som gjorde at jeg fant disse artiklene irrelevante var at de blant annet tar for seg religiøse

vanskeligheter generelt, holdninger til unge med funksjonsnedsettelse og vold i australske hjem for å nevne noe. Det var altså ikke det jeg var ute etter. Videre trykte jeg inn på de artiklene som kunne være relevante for oppgaven og leste gjennom sammendragene. Til slutt satt jeg igjen med én artikkel som jeg mente at egnet seg til min oppgave:

1. Sexuality and religion: from the court of appeal to the social work classroom (Mason, Cocker & Hafford-Letchfield, 2020)

Jeg fant min neste artikkel ved hjelp av Fonteneforskning. Her brukte jeg de norske søkeordene «seksualitet helsetjenesten» da jeg ønsket å finne ut om det fantes eksisterende forskning på hvilke holdninger skeive personer har blitt møtt med i helsetjenesten. Søket gav meg 19 treff hvorav 4 var fagfelleverderte artikler. Jeg leste overskriftene til disse 4 artiklene, og to av artiklene handlet om barnevernet og en om brukermedvirkning i bo-oppfølging. Ingen av dem tok for seg lhbt+ personers erfaringer med helsevesenet. Den fjerde artikkelen, derimot, fanget min interesse og denne artikkelen ble dermed den andre artikkelen jeg kommer til å anvende i oppgaven:

2. Norske transkvinnens opplevelse av kjønnsbekreftende behandling (Moen, 2019)

Jeg ble deretter nysgjerrig på selve undervisningen i sosialt arbeid og om den påvirker til gode eller negative holdninger i møtet med skeive personer. Jeg var også nysgjerrig på hva evt. slike negative holdninger kunne komme av. Den førstnevnte artikkelen, artikkel 1, tok opp begrepet heteronormativitet. Dette var noe jeg fant veldig interessant, og jeg ble dermed inspirert til å ta i bruk begrepet i søket mitt. Min tredje og siste artikkel fant jeg på Oria da jeg brukte søkeordene «heteronormativity» OG «social work» OG «attitudes». Dette gav 551 treff, og jeg bestemte meg derfor for å legge til enda et søkeord, «Norway», da det er den norske undervisningen jeg er interessert i. Jeg fikk nå 24 treff, og de fleste artiklene valgte jeg bort da de ikke handlet om undervisningen i sosialt arbeid. Én av artiklene som kom opp tok opp nøyaktig det jeg var ute etter, altså om undervisning om seksualitet innen bachelorgraden for sosialt arbeid i Norge, og jeg endte dermed opp med:

3. Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs (Giertsen, 2019)

3.4 Analyse

Når jeg analyserte artiklene foretok jeg en tematisk analyse. Tematisk analyse er et fleksibelt og nyttig redskap som kan gi rik og detaljert informasjon. Denne formen for analyse identifiserer, analyserer og rapporterer mønstre, eller temaer, som er sentrale i de ulike artiklene noe som gjør det lettere når en skal sammenligne dem (Braun & Clarke, 2006, s. 79). For å komme frem til de ulike temaene i artiklene leste jeg gjennom dem flere ganger mens jeg noterte og markerte i teksten. Jeg analyserte artiklene hver for seg i første omgang før jeg sammenlignet dem.

Jeg lagde en oversiktstabell for å få en oversikt over artiklene. På denne måten var det lettere for meg å sortere funnene samt å få en oversikt over artiklene og de ulike tilnærmingene de har (Aveyard, 2019, s. 89). Oversiktstabellen gjorde det lettere for meg å finne likheter og ulikheter ved artiklene, både i innholdet og de forskjellige metodene.

Tab 2: Oversiktstabell

Navn/år	Tittel	Formål	Metode	Respondenter	Sentrale temaer
Giertsen/2019	Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs	Finne ut om seksualitet er adressert i undervisningen i sosialt arbeid bacheloren og om heteronormativitet er problematisert eller ikke	Dokumentstudie	90 sider med pensum om seksualitet i undervisningen i sosialt arbeid, året 2013-2014	Heteronormativitet, holdninger, seksualitet i undervisningen, språk og makt
Mason, Cocker & Hafford-Letchfield/2020	Sexuality and religion: from the court appeal to the social work classroom	Oppmuntre lærere til å bruke interaktive eller problembaserte tilnærminger i undervisningene for at studentene skal reflektere over egne holdninger til seksualitet og hvordan disse påvirker andre	Casestudie		Seksualitet i undervisningen, språk og makt, heteronormativitet, religion
Moen/2019	Norske transkvinnens opplevelse av kjønnsbekreftende behandling	Belyse hvordan transkvinner opplever å bli møtt av helsepersonell i Norge	Kvalitativ tilnærming med narrativ metode	Seks transkvinner i ulike alder og ulike livsstadier	Språk og makt, holdninger blant helsepersonell, maktesløshet

3.5 Presentasjon av artiklene

Jeg kommer i det følgende kapittelet til å presentere de tre artiklene jeg har valgt anvende i denne oppgaven. Jeg vil skrive et kort sammendrag til hver av dem og spesielt fokusere på temaene i artiklene som jeg finner mest relevante for min oppgave.

Artikkel 1: *Sexuality and religion: from the court of appeal to the social work classroom* av Mason, K., Cocker, C. & Hafford-Letchfielt, T. (2020)

Sammendrag: Forfatterne av denne artikkelen ser kritisk på en sak hvor en sosialt arbeids student i England ble regnet som «ikke egnet» til studiet da han publiserte religiøse syn på homoseksualitet på sosiale medier. Et eksempel på et innlegg som ble lagt ut er «(Homosexuality is a wicked act and God hates the act)». Studenten, som i artikkelen blir referert til som «Student A», søker juridisk gjennomgang da han mener dette er brudd på hans menneskerettigheter. The High Court sa seg enig i universitetets beslutning, men the Court of Appeal sendte studenten tilbake til Universitetet for å bestemme videre avgjørelser på bakgrunn av forholdsmessighet. Denne avgjørelsen grunnet altså i at the Court of Appeal mente at universitetet burde ha akseptert at det ikke er noe forbud mot å uttrykke religiøse syn på seksualitet så lenge de er «mildt» formulert, universitetet burde heller oppmuntret Student A til å uttrykke sine synspunkter mer «hensiktsmessig» i stedet for å fjerne ham fra studiet.

I artikkelen blir denne avgjørelsen kritisert da problemet i saken ikke er at Student A har religiøse synspunkter, da vi alle har implisitte og eksplisitte holdninger til og verdier om seksualitet som grunner i de heteronormative rammene som råder i samfunnet. Problemet ligger i at Student A uttrykte disse synspunktene offentlig og så ikke at hans oppførsel og språk kunne ha påvirkning på hans potensielle fremtidige klienter. Dessuten tar ikke denne avgjørelsen hensyn til lhbt+ personers opplevelser da Student As innlegg, til tross for at the Court of Appeal mener at han formulerte synspunktene «mildt», faktisk er homofobiske.

Videre i artikkelen blir ulike læringsaktiviteter foreslått for sosialt arbeid undervisningen. Disse har potensiale for perspektivendring gjennom å aktivere studenten til å kritisk reflektere over egne verdier og sin rolle i å reproducere heteronormativitet. Dessuten vil disse

aktivitetene kunne bidra til at studentene føler med mennesker som er annerledes enn dem selv.

Artikkel 2: Norske transkvinnens opplevelse av kjønnsbekreftende behandling av Moen, V. (2019)

Sammendrag: Denne artikkelen tar for seg seks norske transkvinnens personlige opplevelser og erfaringer med helsepersonellet i Norge hvorav fire har vært i behandling ved Nasjonal behandlingstjeneste for transseksualisme på Rikshospitalet og de to andre holder sin identitet skjult for omgivelsene. Funnene viser at disse kvinnene har ulike opplevelser med behandlingen på Rikshospitalet, men felles for deltakerne er at de har blitt møtt med mangelfull kunnskap, forståelse og interesse hos terapeuter og fastleger. I tillegg tar Moen opp makt som et tema i artikkelen da alle deltakerne på hver sin måte har kjent på makt, avmakt og motmakt i prosessen. Det blir også beskrevet hvordan utredningen tar lang tid og hvor vanskelig det kan være å finne en transkompetent terapeut. Dårlig kommunikasjon i helsetjenesten, sviktende rutiner og ikke gode nok medisinske vurderinger blir også adressert i artikkelen.

Artikkel 3: Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs av Giertsen, M. (2019)

Sammendrag: I artikkelen studerer Giertsen undervisningen i sosialt arbeid bachelorprogrammer i Norge i skoleåret 2013-2014 hvor hun forsker på hvorvidt seksualitet er inkludert i pensumet. Funnene viser at kun seks av elleve bachelorprogrammer i denne tidsperioden tar for seg seksualitet i undervisningen. I de bachelorprogrammene hvor seksualitet blir tatt opp nevnes bare seksualitet så vidt (0,08% av forelesningene). Giertsen er ikke bare interessert i å finne ut *om* seksualitet blir tatt opp i forelesningene, men også *hvordan* det blir fremstilt. Her undersøkes det om det heteronormative perspektivet blir diskutert og problematisert eller om heteronormativitet opprettholdes gjennom tekstene som er i pensumet. Konklusjonen i studien er at et heteronormativt perspektiv gjennomsyrrer undervisningen og pensumet i sosialt arbeid. Undervisningen er preget av et heteroseksuelt hegemoni, hvor heteroseksualitet blir «tatt for gitt» og fremstår som den foretrukne seksuelle

19

legningen, mens de som er ikke-heteroseksuelle blir annengjort og fremstilt som mindre heldige.

Giertsen oppfordrer til at heteroseksuelle perspektiver bør nevnes og problematiseres da heteroseksualitet ikke bør bli tatt for gitt. På denne måten vil det ikke være et minoritetsfokus som kan resultere i et sosialt hierarki. I tillegg hevdes det i artikkelen at privilegier ved å være heteroseksuell bør adresseres i undervisningen for at (heterofile) sosionomstudenter skal få en forståelse for undertrykkelse og bli bevisst sin egen rolle og sitt ansvar i møtet med et mangfoldig klientell. Dessuten vil dette også få studenten til å reflektere over egen seksualitet og heteronormativitet. Videre hevder Giertsen at seksualitet ikke må ha en negativ tilnærming hvor ikke-heteroseksualitet blir assosiert med psykiske problemer, selvmord og mobbing. En slik negativ tilnærming går i mot det grunnleggende styrkeperspektivet som er så viktig i sosialt arbeid. Dersom man adresserer seksualitet, både hetero- og ikke-heteroseksualitet, vil sosionomer mest sannsynlig ha lettere, og være mer åpen, for å snakke om seksualitet.

3.6 Studiens troverdighet

I følge Dalland (2020) er et kriterium for kvalitet i forskning pålitelighet eller reliabilitet. Det handler om hvorvidt det du har skrevet om er til å stole på (s. 58). Når det kommer til kildekritikk har vi kildesøking, som handler om å finne frem til den beste litteraturen som belyser problemstillingen best, på den ene siden og det å gjøre greie for litteraturen du har valgt på den andre siden. Å gjøre greie for og begrunne kildegrunnet i oppgaven er sentralt for at oppgaven skal være troverdig (Dalland, 2020, s. 143).

I denne oppgaven har jeg prøvd å finne så relevant litteratur som mulig gjennom å bruke inklusjons- og eksklusjonskriterier. Jeg var kritisk når jeg leste gjennom artikler som potensielt kunne være relevante for min oppgave. Målet var å finne fagfelleverderte artikler som var relativt nye, slik at forskningen ikke skulle være utdatert på noen som helst måte. De tre artiklene jeg endte opp med er i utgangspunktet ganske forskjellige, men flere av de samme temaene blir adressert i artiklene. Dessuten ønsket jeg å finne artikler som ikke var altfor like hverandre da jeg ønsket å få et så bredt perspektiv på temaet som mulig og se problematikken fra ulike ståsted. Disse artiklene har gitt meg kunnskap om holdninger til

seksualitet og lhbt+ personer som finnes i samfunnet generelt, holdninger som finnes i helsetjenesten og holdninger som enkeltpersoner har selv eller har opplevd å bli møtt med.

Det er aldri mulig i en litteraturstudie å gjengi resultater fra tidligere studier i sin fullstendige og riktige sammenheng. All tolkning av data vil bære preg av reduksjon av mangfold og detaljer (Jacobsen, 2010, s. 36). Jeg har i oppgaveskrivingen fokusert på å unngå å bruke resultater som er tatt ut av sin opprinnelige sammenheng for så å bruke det som argumentasjon for noe som forskeren ikke mente i studien sin. Dessuten har jeg vært nøye med å reflektere rundt mine egne meninger om temaet og mine holdninger til seksualitet for at mine subjektive meninger ikke skal svekke oppgavens troverdighet.

3.6.1 Kildekritikk

I Giertsens artikkel *Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs* (2019) fant hun at bare 90 sider i elleve ulike sosialt arbeid bachelorprogrammer i Norge adresserer seksualitet. Fremgangsmåten Giertsen brukte for å komme frem til disse funnene var å benytte relevante søkeord som «sexuality», «vulnerable groups» og «marginalization», før hun undersøkte kapitteloverskrifter, artikkeltitler, paragrafer og setninger for å finne materiale som tok opp seksualitet. I tillegg så hun gjennom ofte brukte pensumbøker i sosialt arbeid. I denne gjennomgangen kan undervisningsmateriale ha blitt oversatt. Giertsen så gjennom grunnleggende tekstbøker som var brukt i tre utdanningsinstitusjoner (OsloMet, høgskolen i Sogn og Fjordane og Høgskolen i Sør-Trøndelag), hun kan altså ha gått glipp pensum fra andre utdanningsinstitusjoner som adresserer seksualitet. Dessuten hevder Giertsen at ingen tidligere studier har undersøkt hvordan seksualitet tas opp i sosialt undervisningen i Norge, dermed er det vanskelig å sammenligne hennes funn med tidligere studier (Giertsen, 2019, s. 92). Når det er sagt, dersom man sammenligner Giertsens studie med et studie fra 2009 (Martin et al., referert i Giertsen, 2019, s. 92) og et studie fra 2015 (McKay, referert i Giertsen, 2019, s. 92) som begge har undersøkt seksualitet i sosialt arbeid undervisningen i USA ser man at også disse studiene indikerer at seksualitet i liten grad tas opp i undervisningen.

En begrensning i Moens artikkel (2019) om transkvinneres opplevelse av kjønnsbekreftende behandling er at det bare er opplevelser fra seks transkvinner i artikkelen, utvalget er altså lite. Dessuten er ingen av deltakerne transmenn. Resultatet kunne også blitt annerledes dersom representanter for Rikshospitalets NBTS eller andre behandlere var representert i studien.

4.0 Sammenligning av artiklene

4.1 Holdninger

Artiklene jeg har valgt å anvende i oppgaven er som tidligere nevnt veldig ulike. Det som de imidlertid har til felles er at alle på en eller annen måte tar opp holdninger. Moen (2019) skriver om holdninger i helsetjenesten, da transkvinnene opplevde å bli møtt med mangelfull kunnskap, interesse og forståelse hos fastlegene og terapeutene de møtte på i den kjønnsbekreftende behandlingen (s. 43). I artikkel 3 tar også Giertsen for seg holdninger, men i sin artikkel er fokuset på holdninger generelt i samfunnet og hvordan disse påvirker undervisningsmaterialet i sosialt arbeid og opprettholder et heteroseksuelt perspektiv. I artikkel 1 av Mason et al. (2020) tar forfatterne for seg Student A's religiøse holdninger, men også holdninger som ligger bak The Court of Appeal's avgjørelse om å la Student A få fortsette sitt studieforløp.

4.2 Heteronormativitet i sosialt arbeid undervisningen

Både Giertsen og Mason et al. benytter seg av begrepet heteronormativitet. Mason et al. skriver at i situasjonen med Student A er ikke problemet i seg selv at Student A har sterke religiøse meninger fordi vi alle har implisitte og eksplisitte verdier om seksualitet basert på det heteronormative perspektivet som råder i samfunnet (Mason et al., 2020, s. 80). Mason et al. skriver også at foreleseres egne verdier kan være basert på et heteronormativt perspektiv, og at selv om seksualitet er inkorporert i «ADP-teaching» (anti-diskriminerende praksis) så er det lite sannsynlig at seksualitet er innebygd i en bredere del av læreplanen, da den mest sannsynlig er gjennomsyret av heteronormative antakelser (Fairtlough et al., 2013; Dunk-West & Hafford-Letchfield (2018), referert i Mason et al., 2020, s. 81). Giertsen har mye av sitt fokus på heteronormativitet gjennom hele artikkelen. I undersøkelsen av sosialt arbeid undervisningen fant hun at bare 0,08% av undervisningen adresserer seksualitet, noe som antyder at heteroseksualitet blir tatt for gitt. Én av tekstene Giertsen fant som adresserer seksualitet problematiserer ikke heteronormativitet, men styrker heteroseksuell hegemoni da forfatterne (Pedersen & Vollebæk) har et problemfokus på minoritetsseksualitet. Pedersen og Vollebæk (2006) drar frem utfordringer lesbiske, homofile og bifile gjennomgår uten å foreslå at heteroseksualitet og heteronormativitet burde tenkes gjennom (Giertsen, 2019, s. 95).

4.3 Språkets rolle

Språkets rolle og makt går også igjen i artiklene. Moen skriver at det vi sier betyr noe, og derfor er språk makt. Vi mennesker har behov for å skape mening med andre, og gjennom samtaler kan språket bli sett på som en diskurs om hvordan verden kan være (Moen, 2019, s. 42). Videre kommer Moen med et eksempel av negativt bruk av språket, hvor en terapeut i samtaleterapi fremstår som «eksperten» og representerer «sannheten». Dette kan føre til at klienten kjenner på en avmaktsfølelse. Betydningen av språk er også noe som stadig nevnes gjennom artikkel 1. Student As religiøse tro er ikke problemet, men måten han uttrykte religiøse uttrykk på (ved å publisere innlegg på sosiale medier som alle kunne se) var upassende og støtende (s. 84). Dessuten hevdes det i artikkelen at Student A ikke kunne forstå hvordan språket hans kunne påvirke brukere som han potensielt kunne komme til å jobbe med (Mason et al., 2020, s. 80).

5.0 Diskusjon

I dette kapitlet kommer jeg til å diskutere funn i artiklene opp i mot problemstillingen. Teoridelen vil også bli tatt med i diskusjonen. Drøftingen vil dreie seg om i hvilken grad negative holdninger til lhbt+ personer finnes i Norge i dag, hva de kristne verdiene har hatt, og fortsatt har å si for negative holdninger til skeive personer, og hvordan lovverket legger til rette for, og ikke legger til rette for, denne minoritetsgruppen.

5.1 Utviklingen av holdninger over tid

Statistikk viser at holdninger har endret seg over tid. 20% av den norske befolkningen hadde negative holdninger til bifile menn i 2008 sammenlignet med 9% i 2017. Derimot har flere negative holdninger til transpersoner enn til personer med ulike seksuelle orienteringer. I 2017 hadde 18% av deltakerne i undersøkelsen negative holdninger til personer som av og til kler seg og oppfører seg mer maskulint eller feminint enn deres biologiske kjønn tilsier. Likevel var det ifølge undersøkelsen fra 2017 bred enighet om at et mangfoldig og inkluderende samfunn er bra. 78% var enig i dette i 2017, noe som viser en økning på 12% fra 2008 til 2017 (Bufdir, 2021).

Selv om befolkningen stadig blir mer aksepterende for skeive personer, finnes fortsatt negative holdninger til lhbt+ personer i samfunnet. Dette kan vi for eksempel se dersom vi går nærmere inn på de tre artiklene som er beskrevet i kapittel 3 og 4. Hvis vi går inn i Giertsens artikkel ser vi at hun har nevnt en spørreundersøkelse som undersøkte holdninger til lesbiske, homofile og biseksuelle. Funnene i undersøkelsen var at 39% av deltakerne var enig i at sex mellom to menn er feil, 22% var enig i at sex mellom to kvinner er feil og 24% var enig i at skeive personer er frastøtende (Anderssen & Malterud, 2013, referert i Giertsen, 2019, s. 91). Transkvinnene i artikkel 2 ble møtt med negative holdninger i helsetjenesten, da de ble møtt med mangelfull interesse, kunnskap og forståelse (Moen, 2019, s. 43). Dessuten er to av de seks transkvinnene fortsatt i skapet, noe som kan tyde på at de er redde for å bli møtt med negative holdninger av samfunnet, familie, venner og/eller kollegaer (Moen, 2019, s. 36). Man kan derfor hevde at samfunnet fortsatt ikke er så åpent og aksepterende som det burde være. Vi kan videre se negative holdninger i artikkel 1 hvor Student A publiserte religiøse ytringer på sosiale medier med et budskap om at ekteskap mellom likekjønnede par og

homoseksualitet generelt er synd (Mason et al., 2020, s. 78). Med dette ser vi at alle artiklene på hver sin måte viser at negative holdninger fortsatt finnes i stort omfang i dag.

5.1.1 «homo» som skjellsord

Fra 2013 til 2018 bidro 50 ulike skoler i et prosjekt, kalt Dembra, hvor både lærere og elever skulle oppgi hvilke skjellsord de hørte i skolegården. «Homo» eller «homse» viste seg å være det mest brukte skjellsordet i skolen (Aftenposten, 2019). Dette viser at negative holdninger til homofile også er å se blant barn og unge. Det å bruke «homo» som et skjellsord viser en holdning om at det foretrukne og «riktige» er å være heteroseksuell, dermed ligger det en forestilling om at det å være homofil er negativt og noe en ikke vil være (Helseth, 2007, s. 15).

5.2 Religion – Bakgrunn for samfunnets holdninger?

Som vi så i teoridelen av oppgaven har kristendommen spilt en stor rolle i hvilke verdier den norske befolkningen har og har hatt gjennom tidene. Politikk og lovverk setter standarder for holdninger i samfunnet, og kan i noen tilfeller også bidra til holdningsendringer selv om det er vanskelig (Dæhlen, 2021). I den Augsburgske religionsfreden, som sluttet i 1555, ble tanken om at den regjerende fyrste skulle kunne bestemme regionens religion gjort til et prinsipp: «Cuius regio, eius religio» (Kessel, 2011, s. 220). Dette systemet har vært gjeldende i Norge, og helt frem til grunnlovsendringene i 2012 hadde Norge kirkelig statsråd og kristendommen var offentlig religion (Regjeringen, 2019). Selv om vi ikke lenger har kirkelig statsråd sier fortsatt Kongeriket Norges Grunnlov av 17 mai 1814 § 2 at vårt verdigrunnlag forblir vår kristne og humanistiske arv, og § 4 sier at Kongen alltid skal ha den evangelisk-lutherske religion. Med dette ser vi at kristendommen fortsatt spiller en rolle i det norske samfunnet.

Hvorfor er kristendommen så relevant for negative holdninger til lhbt+ personer i samfunnet? Jo, fordi flere vers i Bibelen har blitt tolket som at homofili er synd. Blant annet Bibelverset «Med en mann skal du ikke ligge slik som du ligger med en kvinne. Det er avskyelig» (3. Mosebok, 18,22, Bibel, 1999). Dette verset har blitt brukt som argument for at homofile handlinger er synd. Det er lett å forstå at negative holdninger til homofili fortsatt eksisterer

ettersom at kristne gjennom tidene har hatt denne oppfatningen av homofili, og at verdigrunnet i Norge er basert på kristne verdier.

Det er derimot interessant å se hvordan teologiprofessor Halvor Moxnes tolker Bibelen. Han hevder at enkeltvers i Bibelen ikke må leses ut av sin sammenheng, men som en helhet og i tillegg at Bibelen må leses som et produkt av tiden den ble skrevet i. Han sikter blant annet til at byene Sodoma og Gomorra ikke ble utslettet på grunn av homofili, men fordi det var vanlig i krig at motstanderens menn ble voldtatt. Moxnes mener at det kan tenkes at det Gud fordømte var overgrep og voldtekt av gutter og menn i krig, ikke kjærlighetsforhold mellom to menn (Goa, 2009). Likevel har det fra tidlig av blitt tolket at det var homofili som var synden og som følger av dette kan det tenkes at denne tolkningen har bidratt til at stigma rundt homofile har vokst i samfunnet. Det kan altså hevdes at denne tolkningen har vært en bidragsyter til fordommer og negative holdninger til skeive personer.

Det bør likevel nevnes at selv om Norges Kong Harald V tilhører den evangelisk-lutherske religion, holdt han en tale under Kongeparets hagefest i Slottsparken den 1. september 2016 hvor han sa at «Nordmenn er jenter som er glad i jenter, gutter som er glad i gutter, og jenter og gutter som er glad i hverandre.» (Kong Harald V, 2016). Det at Kongen selv viser aksept og inkluderer lesbiske og homofile i sin tale kan være med å bidra til holdningsendringer i samfunnet.

5.3 Lovverk og politikk

Seksualitetens historie viser at skeive har blitt sett på som et sosialt problem og mentalt forstyrret. Lhbt+ personer har gjennom tidene måtte holde sin identitet skjult for omgivelsene da homofili var straffbart (Jordåen 2003: 35, Jordåen 2010: 109 og 137, referert i Johansen, 2019, s. 96). I Norge i dag ser vi at dette har endret seg drastisk. Blant annet har to personer av samme kjønn lov til å gifte seg i kirken etter Lov 4. juli 1991 om ekteskap (ekteskapsloven) § 1. Flere lover har også endret begreper for å ha en mer inkluderende ordlyd. For eksempel ble det i 2020 presentert en proposisjon fra Justis- og beredskapsdepartementet til Stortinget. Her sto flere forslag til endringer i straffeloven og deriblant å inkludere kjønnsuttrykk og kjønnsidentitet i ulike paragrafer (Prop. 66 L (2019-

2020), s. 68). Et eksempel på en slik endring er at det ble anbefalt å endre uttrykket «homofil orientering» til «seksuell orientering» da det ble hevdet at «homofil orientering» er «(...) snevert og ikke dekkende for gjeldende oppfatninger om kjønn og seksualitet» (Prop. 66 L (2019-2020), s 74). Forslagene ble innvilget og de nye endringene ble ikraftsatt 01.01.2021 (Del ikrafts. Av lov 2020:135, 2020).

Det at politikken i Norge åpner for lhbt+ personer og styrker deres rettsvern viser at vi stadig blir et mer inkluderende og aksepterende samfunn. Giertsen hevder derimot at hverken seksuelle makthierarkier, seksuelt mangfold eller seksuell orientering er adressert i politiske dokumenter som den norske rammeplan for bachelorprogrammer i sosialt arbeid. Undertrykkelse og diskriminering er grunnleggende emner i sosialt arbeid, så dette henviser til at heteronormativitet må eksplisitt bli adressert i disse dokumentene for at seksualitet skal bli del av undervisningen (Giertsen, 2019, s. 99). Det at seksualitet ikke er tatt opp i rammeplanen for bachelorprogrammer i sosialt arbeid kan tyde på at det er mangelfull forståelse omkring temaets viktighet.

5.4 Foreldreskap

I 1. Mosebok 1,27-28 (Bibel, 1999) står det:

«Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det, til mann og kvinne skapte han dem. Og Gud velsignet dem og Gud sa til dem: Vær fruktbare og bli mange og fyll jorden, og legg den under dere (...)»

Negative holdninger og kritikk mot lhbt+ familier rettferdiggjøres ofte med argumentet om at alle familiesystemer som ikke følger det tradisjonelle – med far, mor og barn – ikke er naturlig. To personer av samme kjønn har ikke mulighet til å få avkom på det som kalles for den naturlige måten, altså gjennom samleie. Dette går derfor i strid med Guds ord, noe som altså kan ha preget lover om foreldreskap, da Norge var en kristen stat frem til 2012 (Regjeringen, 2019).

Lhbt+ familier har vært et kontroversielt og mye omdiskutert tema. Men at det i de siste årene har fått stor mediedekning, har ført til lovendringer i positiv retning for lhbt+ personers ønsker om familieliv. Lesbiske par kan i dag for eksempel bli gravide gjennom assistert befruktning jf. Bioteknologiloven § 2-2. I 2020 ble det gjort endringer i bioteknologiloven, som også gir lesbiske mulighet til partnerdonasjon. I følge Bioteknologilovens § 2-15, fjerde avsnitt, kan altså en kvinne (genetisk mor) i et lesbisk par hente ut et egg og sette det inn i sin partners livmor, slik at partneren gjennomfører svangerskapet.

Veien til foreldredrømmen er derimot vanskeligere for homofile par. Homofile har like rettigheter som heterofile par til å adoptere barn, men denne muligheten er noe som har blitt kalt for en «papirrettighet» fordi den ikke fungerer i praksis (Bufdir, 2017). Dette fordi ingen av de landene Norge har adopsjonssamarbeid med i dag aksepterer adopsjonssøknader fra lesbiske og homofile par (Bufdri, 2017). Dessuten er surrogati ulovlig i Norge jf. lov 8. april 1981 om barn og foreldre (barnelova) § 2, andre avsnitt. Homofile par har altså svært begrensede muligheter for å adoptere barn fra utlandet samtidig som de ikke har lov til å bruke surrogati i Norge. Norsk lov hindrer derimot ikke norske statsborgere å ordne surrogatkontrakter i andre land enn Norge. De siste tiårene har derfor homofile par som ønsker biologiske barn brukt surrogati i utlandet (Førde, 2021).

For transpersoner var det å stifte familie umulig før 2016, da det frem til 2016 foregikk tvangssterilisering av transpersoner (Fri, 2020). Tvangssterilisering av transpersoner forekommer ikke lenger i dag, og det er i dag mulig for transpersoner å få barn. Dette vil derimot for mange være en tidkrevende og psykisk belastende prosess. Dette kan vi se i det følgende eksempelet: Lov 17. juni 2016 om endring av juridisk kjønn § 6 sier at «Det juridiske kjønn skal legges til grunn ved anvendelsen av andre lover og forskrifter». I barnelova § 2 står det at den *kvinnen* som føder barnet regnes som mor til barnet. Her oppstår det en kollisjon mellom barneloven og lov om endring av juridisk kjønn, da en juridisk mann (født kvinne) også kan føde barn. Måten denne kollisjonen har blitt løst på er at lov om juridisk kjønn § 6 har blitt tilpasset barnelova (Sørli, 2021, s. 138). Det heter altså i lov om juridisk kjønn § 6 andre punktum at «(f)ødselskjønnet skal likevel legges til grunn dersom det er nødvendig for å etablere foreldreskap og foreldreansvar etter barneloven». Etter

barnelovens § 2 vil det altså si at den juridiske mannen som føder barnet vil bli regnet som barnets mor.

Hva sier dette om hvordan samfunnet ser på transmenn? Blir de anerkjent som fullverdige menn av samfunnet? Det at barnelova § 2 hevder at kvinnen som føder barnet regnes som barnets mor, kan tenkes at er en stor psykisk påkjenning for en transmann som bærer frem et barn og samtidig ser på seg selv som barnets far. For å få oppfylt foreldredrømmen må han altså gi avkall på å bli anerkjent som den han er.

5.5 Språkets makt

Vi så i teoridelen at en holdning til et objekt kan føre til en intensjon om handling jf. trekomponentsmodellen. For eksempel at noen kan slenge en stygg kommentar til to menn som går hånd i hånd fordi de har en holdning om at det ikke er riktig. Men det er ikke alltid slik at man har en bevisst intensjon om å utføre en handling som kan oppleves sårende. Heteronormativitet handler ikke om at noen ønsker å såre noen eller vil noen noe vondt (Grønningsæter et al., 2013, s. 16). Som regel tenker man ikke over at man har et heteronormativt perspektiv. Eksempler på dette kan være at man spør en gutt om «hva heter dama di?» uten å tenke over at gutten kanskje er sammen med en gutt. Dette kan føre til at vedkommende føler det ubehagelig og kanskje utmattende at han gang på gang må forklare overfor andre at han er homofil. Et annet eksempel på heteronormativitet kan vi se i boken «Kunsten å få barn» av Anja og Gro Hammerseng-Edin (2015) hvor de skriver om da de var på svangerskapskurs og Anja som var medmor ble spurt om hun ville være med mammaene eller pappaene når gruppen skulle deles i to (s. 74). Heteronormative holdninger vises altså i språket vårt, selv om vi kanskje ikke tenker over det.

5.5.1 Merkelapper

I artikkel 2 står det at stort sett alle som får kjønnsbekreftende behandling er fornøyde i etterkant av behandlingen (Selvaggi & Andreasson, 2018, referert i Moen, 2019, s. 41). Likevel er det noen som angrer, og Tomine fra Sverige er et eksempel på dette. Hun skilte seg ut da hun gikk i «gutteklær» på skolen, og fra tidlig av ble hun kalt «lesbisk» som et skjellsord. Hun følte at hun ikke passet inn hos jentene, og fant etterhvert ut at hun måtte være

en transmann da hun kjente seg igjen i følelsene som ble beskrevet i et transmiljø på sosiale medier. I intervjuet med NRK sier Tomine «Å bli til det motsatte kjønn så ut til å være den eneste måten jeg kunne bli fri, være så maskulin jeg følte meg, uten at noen dømte meg». Etter ei stund inn i prosessen innser hun at det ikke føles riktig å skifte kjønn. Hun sier at «Jeg hadde tviholdt på at jeg kunne føle at jeg var mann. Nå kjentes det annerledes. Jeg følte meg fortsatt veldig maskulin, men trengte det å bety at jeg var en mann på innsiden?» (Monrad-Krohn, 2020).

Med dette kan det argumenteres for at vi mennesker har et stort behov for å sette merkelapper på andre mennesker, noe som kan føre til at vi også selv har behov for å sette oss selv i bokser. Vi har en forestilling om hva som er maskulint og hva som er feminint. Som vi har sett, kan gutter blir kalt «homo» fordi de er feminine. Hvorfor blir det å være feminin gutt sett på som noe negativt? Det finnes feminine homofile gutter, men det finnes også feminine heterofile gutter. Det finnes samtidig maskuline homofile gutter akkurat som det finnes maskuline heterofile gutter. Det at alle jenter er feminine og alle gutter er maskuline er kjønnsstereotyper (Steinnes & Mainsah, 2019, s. 9) Det feminine og det maskuline hører ikke til hvert sitt kjønn, feminitet og maskulinitet er mer abstrakt, og det finnes i begge kjønn. Som vi ser i Tomines tilfelle kan man si at samfunnet setter mennesker i bås «mann» og «kvinne», «maskulint» og «feminint». Hva om ei jente liker blått bedre enn rosa, fotball bedre enn dans og foretrekker å gå i dress fremfor kjole? Alle hennes interesser er det samfunnet ser på som maskulint, og hvis maskulinitet er forbeholdt kjønnnet mann – må denne jenta bytte kjønn til mann for å føle tilhørighet? Eller er det ok å være en maskulin jente? Med et paradigmeskifte hvor det maskuline og det feminine blir fratatt kjønn og blir mer flytende og brukes på tvers av kjønnene, vil kanskje personer som Tomine ikke føle på behovet for å skifte kjønn. Med dette sagt er det selvfølgelig også viktig å huske på at det for mange er riktig å skifte kjønn, og som nevnt er de fleste fornøyde etter behandlingen.

5.6 Hvordan forstås seksualitet i sosialt arbeid?

IFSW, den internasjonale sosialarbeiderføderasjonen, formulerte en definisjon av hva sosialt arbeid er i 2014, og definisjonen lyder som følger:

«Sosialt arbeid er et praksisbasert yrke og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker. Prinsippene om sosial rettferdighet, menneskerettigheter, kollektivt ansvar og respekt for mangfold er sentrale i sosialt arbeid. På grunnlag av teorier i sosialt arbeid, andre samfunnsvitenskapelige disipliner, humaniora og urfolkskunnskap, involverer sosialt arbeid mennesker og strukturerer for å møte utfordringer i livet og styrke menneskers livskår»
(FO, 2017, s. 1).

Her ser vi altså at sosialt arbeid blant annet handler om å fremme sosial rettferdighet, endring og sosialt samhold, og styrke menneskers levekår. Det yrkesetiske grunnlagsdokument sier at sosialarbeidere skal unngå samt bekjempe forskjellsbehandling av personer på bakgrunn av deres seksuelle orientering (FO, 2019, s. 5). Det at Giertsen fant at minimalt av undervisningen i sosialt arbeid inkluderer seksualitet er underlig da dette er en gruppe mennesker som gjennom tidene har blitt diskriminert, forskjellsbehandlet og til og med straffet på bakgrunn av deres seksuelle orientering. Skeiv historie er et viktig tilskudd for alle som ønsker å bygge likestillings- og mangfoldskompetanse (Johansen, 2019, s. 213). Likestilling og mangfold er sentrale verdier i sosialt arbeid, og dermed kan det påstås at skeiv historie i undervisningen i sosialt arbeid er viktig for at holdningsendring skal skje.

Giertsen skriver at dersom seksualitet i det hele tatt er adressert i undervisningen er fokuset på problemer og utfordringer som er forbundet med det å være skeiv (Giertsen, 2019, s. 94). For eksempel at homoseksuelle har større sannsynlighet for å få psykiske problemer og ta selvmord. Det blir videre i artikkelen hevdet at det at flere skeive enn heterofile tar selvmord ikke i og for seg er fordi de er homofile, men fordi dette er effekter av en hierarkisk binær forståelse av seksualitet (Hellesund, 2006, referert i Giertsen, 2019, s. 95). Med andre ord kan psykiske problemer og selvmordsforsøk være et resultat av et heteronormativt perspektiv hvor det blir skilt mellom «oss» og «dem», og «de andre» blir sett på som unormale. Man kan derfor argumentere for at det ikke holder å snakke om lhbt+ personer som ei minoritetsgruppe og problemer som følger av det, men forelesere må problematisere det heteronormative perspektivet som råder i samfunnet. På denne måten vil man sannsynligvis oppnå at studenter i sosialt arbeid reflekterer over egne holdninger til lhbt+ personer og at fokuset går fra å

problematisere lhbt+ personer som ei gruppe til å problematisere det heteroseksuelle hegemoniet i samfunnet.

5.7 Ytringsfrihet vs. friheten til å være seg selv

I artikkel 1 tar Mason et al. for seg spenningsfeltet religion og seksualitet. I de rettslige avgjørelsene som angikk Student A ble han oppmuntret til å uttrykke seg mer «mildt». Han ble derimot ikke oppmuntret til å reflektere over det diskriminerende språket han brukte og dets påvirkningskraft. Ordet «homofobi» blir ikke nevnt en eneste gang i den juridiske dommen, og man kan undre seg om en ikke-religiøs person med lignende synspunkter ville fått samme veiledning (å uttrykke seg mildere), eller om vedkommendes synspunkter ville blitt sett på som homofobiske (Mason et al., 2020, s. 85). Dette eksempelet viser kompleksiteten og problematikken som oppstår når religion og seksualitet står opp i mot hverandre. Hva er riktig å gjøre i slike situasjoner? I Norge har vi ytringsfrihet, men hva er det greit å ytre seg om og hvor går grensen for når noe ikke er greit lenger? I dette eksempelet kan det hevdes at «the Judge of Appeal» tok mer hensyn til Student A og hans ytringsfrihet kontra lhbt+ personers iboende menneskeverdier – å få være seg selv uten å bli diskriminert.

5.7.1 Homoterapi

Når vi er inne på spenningsfeltet religion og seksualitet, er det sentralt å snakke om konverteringsterapi, eller «homoterapi» som det også kalles. Konverteringsterapi vil si en behandling som har som mål å endre en persons seksuelle orientering og kjønnsidentitet. Denne behandlingen bruker psykologiske og «åndelige» metoder, som for eksempel samtalerapi, mentale og praktiske øvelser, sjelesorg, bønn og i noen sjeldne tilfeller djevelutdrivelse (Trøen & Rønning, 2021). Konverteringsterapi praktiseres i Norge i dag, og det betyr at mennesker har lov til å prøve å påvirke homofiles seksualitet med en hensikt om å gjøre dem heterofile.

I dokumentarserien kalt «homoterapi» avdekker programleder Morten Hegseth homoterapi som skjer i Norge, og skadevirkningene dette kan ha. Hegseth intervjuer blant andre en homofil mann med navn Arne Christian som vokste opp i et kristent miljø. Arne Christian forteller at han ble sendt til en «gay camp» i London hvor han skulle bli helbredet, men da

Arne Christian fant ut av og fortalte menigheten at han ønsket å leve som homofil var han ikke lenger velkommen i menigheten. Dette var menigheten han hadde vokst opp i, og hvor hele hans sosiale nettverk var. Seksualitet handler så mye om identiteten vår, og det å få høre at du bare blir akseptert så lenge du forandrer deg, kan være svært skadelig på mennesker, spesielt på de som er sårbare og unge. Vi mennesker er flokkdyr, og det å bli avvist som den man er kan gjøre at vi blir ensomme og føler oss som mindre verdig enn andre (Thoresen, 2020). I serien kan man se at Arne Christian fortsatt er preget av dette i dag, og han får fortsatt meldinger fra kristne i menigheten hvor de sender historier om andre mennesker som har klart å bli heterofile (Ree, 2019). Slike konstante påminnelser om at en kristen ikke kan leve livet sitt som homofil kan føre til dobbelt skam fordi det kan få vedkommende til å føle at han ikke hører til i det kristne miljøet fordi han er homofil, og han hører heller ikke til i gruppen av mennesker som har klart å bli heterofile (Ree, 2019). Dette konstante forsøket på påvirkning fra andre er altså lovlig, da vi ikke har noen lov som forbyr slike forsøk på seksuell reorientering.

I serien får man også se et intervju med Ulf Lidman som var del av Exodus, verdens største homoterapi-organisasjon, hvor han forteller at han mistet tellingen etter 56 personer som tok sitt eget liv etter slik terapi. Ulf Lidman brøt med organisasjonen, og i 2013 ble Exodus International lagt ned og leder Alan Chambers ba om unnskyldning til homofile (Algrøy, 2013). Hegseth snakker også med daværende statsminister (da serien ble lagd i 2019) Erna Solberg om homoterapi, hvor han spør om religionsfriheten går foran det at homofile mennesker skal få leve i et land hvor det ikke er lov til å bli behandlet for sin seksualitet. Solberg svarer da at et forbud er en farlig vei å gå, da et samfunn som forbyr ytringer eller meninger basert på det at vi ikke liker de er et farlig samfunn å leve i (Ree, 2019). Solberg mente på dette tidspunktet at vi ikke burde få et forbud mot homoterapi i Norge. Hvordan virker det inn på samfunnets holdninger til lhbt+ personer når Norges daværende statsminister viser en holdning om at konverteringsterapi er farlig å forby? Hvilke signaler sender dette til menneskene som praktiserer homoterapi? Og sitter lhbt+ personer igjen med følelsen av å bli akseptert av samfunnet når det er lovlig å prøve å omvende dem? Det kan virke som at ytringsfriheten får forrang også her slik som i Student As sak.

Det har seg slik at flere kristne som kjenner på tiltrekning til det samme kjønn selv oppsøker og ønsker hjelp til å bli «friske». Styreleder av Til Helhet, Ole Gramstad Jensen, stiller seg kritisk til totalforbud mot konverteringsterapi. Han stiller spørsmål ved hvorfor et lovverk skal nekte en person å få hjelp til håndtering av seksuelle følelser dersom de oppsøker det på eget initiativ (Stølen & Oskarsen, 2021). Som vi så i teoridelen blir ikke homofili lenger sett på som en psykisk lidelse, og dermed kan det heller ikke behandles. Det kan argumenteres for at på samme måte som det forventes at en sosialarbeider skal legge bort sine holdninger og verdier i møte med brukeren, burde også ungdomsledere i kristne ungdomsmiljøer legge bort sine holdninger om homofili da de sitter i en maktposisjon.

Den 25. januar i 2021 sendte Kulturdepartementet et brev hvor de ber Lovavdelingen om å blant annet få et forbud mot konverteringsterapi. De ønsker at Lovavdelingen skal vurdere forbud mot konverteringsterapi opp mot de menneskerettslige forpliktelsene. Altså om Lovavdelingen kan gjøre en vurdering på om det er mulig å innføre forbud mot konverteringsterapi, forbud mot markedsføring av konverteringsterapi og forbud mot å fremsette konkrete tilbud om konverteringsterapi, eller om dette strider i mot de internasjonale menneskerettskonvensjonene som Norge er bundet av (Regjeringen, 2021).

Den 24. juni 2021 sier kultur- og likestillingsminister Abid Raja at Regjeringen har besluttet å innføre forbud mot konverteringsterapi (Nordgaard, 2021). Dette viser holdningsendring, og at lhbt+ personers rettighet til å være den de er, uten påvirkning fra andre, blir tatt på alvor og gjort noe med.

6.0 Konklusjon og avslutning

Som vi har sett i drøftedelen har negative holdninger til lhbt+ personer blitt betydelig redusert de siste årene og skeive personer har fått flere rettigheter enn de tidligere har hatt. Vi har gått fra å være et samfunn hvor homofili har vært straffbart til at homofili feires i pride. Likevel gjenspeiles negative holdninger i lovverket, politikken, helsetjenesten og i samfunnet generelt. Vi har sett hvordan de kristne verdiene og holdningene samt det heteronormative perspektivet fortsatt preger det norske lovverket. Det er grunn til å tro at lhbt+ personer fortsatt opplever betydelige belastninger og negative reaksjoner i samfunnet grunnet sin seksuelle orientering eller kjønnsuttrykk. Disse negative eller ignorante holdningene ser ut til at kan grunnes i to ulike perspektiv. Det første perspektivet tar utgangspunkt i at homofili er synd, som vi ser i seksualitetens historiske bakteppe, samt i artikkel 1 av Mason et al. (2020). Det andre er det heteronormative perspektivet, som innebærer en mangelfull forståelse om at nettopp heteronormativitet råder i samfunnet. Dette ser vi i Giertsens artikkel 3 (2019) og i artikkel 2 av Moen (2019) hvor transkvinnene forteller å ha blitt møtt av terapeuter og leger med lite forståelse og mangel på kunnskap.

Funnene i artiklene viser at negative holdninger fortsatt finnes i stor grad. Samfunnet generelt, og sosialarbeidere spesielt, må bli flinkere til å reflektere over egne holdninger og verdier, og hvordan språket vårt kan påvirke og virke sårende på andre. I møtet med en sårbar bruker handler det tross alt ikke om hva vi personlig mener eller synes, det handler om hvordan den hjelpetrengende forstår sin situasjon og hva vedkommende har behov for.

6.1 Veien videre

I denne oppgaven har fokuset vært på å belyse ulike problemområder hva gjelder negative holdninger til lhbt+ personer i samfunnet vårt. Jeg oppfordrer til videre forskning på hvilke konkrete tiltak som kan iverksettes i disse gjeldende problemområdene for å bedre lhbt+ personers livskvalitet.

7.0 Litteraturliste

Aftenposten, Skolepolitikk (2019, 20. mars). Ny undersøkelse: «Homo» og «hore» oftest brukte skjellsordene i norsk skole. *Aftenposten*.

<https://www.aftenposten.no/norge/i/RxJWQA/ny-undersokelse-homo-og-hore-oftest-brukte-skjellsordene-i-norsk-skole>

Algrøy, E. (2013, 24. juni). Sier unnskyld til homofile. *Dagen*.

<https://www.dagen.no/okategoriserade/sier-unnskyld-til-homofile/> *1 side

Anderssen, N. (2013). Holdninger til LHB-personer. I B. R. Lescher-Nuland (Red.), *Holdninger, levekår og livsløp: forskning om lesbiske, homofile og bifile* (s. 22-36).

Universitetsforlaget. ***Kap. 2, 15 sider**

Aveyard, H. (2019). *Doing a literature review in health and social care: a practical guide* (fourth edition). Open University Press.

Becker, H., S. (1963). *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. Free Press of Glencoe. ***3 sider**

Brochs-Haukedal, W. (2010). *Arbeids- og lederpsykologi* (8. utg.). Cappelen akademisk forlag. ***Kap. 9, 27 sider**

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa> ***24 sider**

Bufdir. (2021, 30. november). *Holdninger til lhbtq+ personer*.

https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtq/Holdninger/ ***9 sider**

Bufdir. (2017, 28. mars). *Retten til familieliv*. Bufdir.

https://www.bufdir.no/lhbt/LHBT_i_lovverket/LHBT_i_lovverket_Retten_til_et_familieliv/ ***1 side**

Bufdir. (2017, 17. mars). *Transperson*. https://www.bufdir.no/lhbt/lhbt_ordlista/t/transperson/

Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7. utg.). Gyldendal. ***272 sider**

Dæhlen, M. (2021, 10. september). *Kan politisk reklame få oss til å endre mening?*.

Forskning.no <https://forskning.no/demokrati-valg/kan-politisk-reklame-fa-oss-til-a-endre-mening/1906680> ***2 sider**

Fellesorganisasjonen. (2017). *Sosionomer og sosialt arbeid* [Brosjyre].

<https://www.fo.no/getfile.php/1311738-1548957643/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Sosionomer%20og%20sosialt%20arbeid.pdf> ***5 sider**

FO. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument: for barnevernspedagoger, sosionomer,*

vernepleiere og velferdsvitere. [https://www.fo.no/getfile.php/1311735-](https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf)

[1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf](https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf)

***15 sider**

FRI (u.å.). *Begreper*. <https://www.foreningenfri.no/informasjon/begreper/> ***2 sider**

FRI (2020, 23. juni). *Rettferdighet og oppreisning til transpersoner!*.

<https://www.foreningenfri.no/rettferdighet-og-oppreisning-til-transpersoner/> ***1 side**

Førde, K., E. (2021, 29. juni). *Surrogati*. Sml. <https://sml.snل.no/surrogati> ***2 sider**

Giertsen, M. (2019). Heteronormativity Prevails: A Study of Sexuality in Norwegian Social Work Bachelor Programs. *Journal of social work education*, 55(1), 89-101.

<https://doi.org/10.1080/10437797.2018.1498415>

Goa, M., I. (2009, 23. april). Mener at Bibelen ikke fordømmer homofilt samliv. *Stavanger*

Aftenblad. [https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/drL0A/mener-at-bibelen-ikke-fordoemmer-](https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/drL0A/mener-at-bibelen-ikke-fordoemmer-homofilt-samliv)

[homofilt-samliv](https://www.aftenbladet.no/lokalt/i/drL0A/mener-at-bibelen-ikke-fordoemmer-homofilt-samliv) ***1 side**

Grønningsæter, A., B., Kristiansen, H., W & Lescher-Nuland, B., R. (2013). Forskning om holdninger, levekår og livskvalitet. I B. R. Lescher-Nuland (Red.), *Holdninger, levekår og livsløp: forskning om lesbiske, homofile og bifile* (s. 11-21). Universitetsforlaget. ***Kap. 1, 11 sider**

Hammerseng-Edin, A. & Hammerseng-Edin, G. (2014). *Anja + Gro = Mio: Kunsten å få barn*. Cappelen Damm. ***3 sider**

Helseth, H. (2007). *Kunnskapsstatus om kjønnsrelatert mobbing blant barn og unge*. Utdanningsdirektoratet.

https://www.udir.no/globalassets/upload/satsningsomraader/5/kunnskapsstatus_kjonnsrelatert_mobbing.pdf ***Kap. 2, 5 sider**

Jacobsen, D. I. (2010). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: Innføring i metode for helse- og sosialfagene* (2. utg.). Høyskoleforlaget. ***17 sider**

Johansen, H., M. (2019). *Skeive linjer i norsk historie: frå norrøn tid til i dag*. Samlaget. ***247 sider**

Kessel, R. (2011). *Hva skal vi med religion?* Res publica. ***Kap. 8, 21 sider**

Kong Harald V (2016). *Velkomsttale* [Tale]. Lokalisert på <https://www.kongehuset.no/tale.html?tid=137662&sek=26947>

Kühle-Hansen, S. (2021, 27. april). *Hva er seksualitet?*. NDLA. <https://ndla.no/nb/subject:d1fe9d0a-a54d-49db-a4c2-fd5463a7c9e7/topic:3cdf9349-4593-498c-a899-9310133a4788/topic:7e6a20d3-ceb5-46e3-ad28-1412c9a5745c/topic:599e2b1e-fe7e-4285-aa3c-a5a391264f24/resource:fb76fa68-6a5c-4f38-a941-b53e37c682d7> ***2 sider**

Mason, K., Cocker, C. & Hafford-Letchfield, T. (2020). Sexuality and religion: from the court of appeal to the social work classroom. *Social Work Education*, 41(1), 77-89. <https://doi.org/10.1080/02615479.2020.1805426>

Moen, V. (2019). Norske transkvinnens opplevelse av kjønnsbekreftende behandling. *Fontene forskning*, 12(2), 32-45.

Monrad-Krohn, V., A. (2020, 13. januar). *En feilslått drøm om et annet kjønn*. NRK.
<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/en-feilslatt-drom-om-et-annet-kjonn-1.14606077> ***9 sider**

Nordgaard, T.-B. (2021, 21. september). Abid Raja om «konverteringsterapi-loven»: - Det kan godt tenkes at vi skal gå enda lenger. *Norge i dag*. <https://idag.no/nyheter/samfunn/kunpa-nett/det-kan-godt-tenkes-av-vi-skal-ga-enda-lenger/19.37279>

Prop. 66 L (2019-2020). *Endringer i straffeloven mv. (avvergingsplikt, utenomrettslig tvangsekteskap, diskrimineringsvern, skyting mot politiet mv.)*. Det kongelige justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/ebc345549f9f441e9dcee7a91fb214dc/no/pdfs/prp201920200066000dddpdfs.pdf> ***10 sider**

Prop. 74 L (2015-2016). *Lov om endring av juridisk kjønn*. Helse- og omsorgsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3e554a9086cb431ab101efeea3f58df1/no/pdfs/prp201520160074000dddpdfs.pdf> ***11 sider**

Ree, B. (Produsent). (2019, 2. november). *Homoterapi*. [TV-serie]. VG.
<https://www.vg.no/spesial/2019/homoterapi/>

Reinar, L., M. & Jamtvedt, G. (2010). Hvordan skrive en systematisk oversikt? *Sykepleien Forskning*, 5(3), 238-246. <https://doi.org/10.4220/sykepleienf.2010.0121> ***12 sider**

Regjeringen. (2019, 29. januar). *Forholdet mellom stat og kirke – en utvikling over 1000 år*. Regjeringen.no <https://www.regjeringen.no/no/tema/tro-og-livssyn/den-norske-kirke/innsiktsartikler/fra-statskirke-til-stat-og-kirke/fra-tidslinjen-historikk-om-forholdet-stat-og-kirke/id2426318/> ***2 sider**

Regjeringen. (2021, 05. august). §§ 16, 100 og 102 - *Vurdering av et mulig forbud mot å utføre, markedsføre og tilby "konverteringsterapi" – forholdet til menneskerettslige*
40

forpliktelser. Regjeringen.no <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/vurdering-av-et-mulig-forbud-mot-a-utfore-markedsfore-og-tilby-konverteringsterapi-forholdet-til-menneskerettslige-forpliktelser/id2866633/> ***Kap. 1 og 2, 6 sider**

Steinnes, K., K. & Mainsah, H. (2019). *Søte jenter og tøffe gutter* (SIFO Rapport 1-19). Forbruksforskningsinstituttet SIFO. ***36 sider**

Stølen, H. & Oskarsen, L., S. (2021, 27. juni). *Forbud mot «homoterapi»: Frykter å måtte legge ned virksomheten*. NRK. <https://www.nrk.no/norge/forbud-mot-homoterapi-frykter-a-matte-legge-ned-virksomheten-1.15552976> ***2 sider**

Sørli, A. (2021). Lov om endring av juridisk kjønn, bioteknologiloven og barnelova – reproduksjon og foreldreskap i kontinuitet og endring. I A. Sørli (Red.), *Frihet, likhet og manifold* (s. 121-145). Gyldendal. ***Kap. 4, 25 sider**

Thoresen, B. (2020, 9. mars). *Angst for avvísning: - Viser falsk fasade*. Psykisk helse. <https://psykiskhelse.no/bladet/2015/angst-for-avvisning-viser-falsk-fasade> ***2 sider**

Trøen, O., M. & Rønning, O. (2021, 15. oktober). *Ny regjering vil forby «homoterapi»: – En enorm seier*. NRK. <https://www.nrk.no/trondelag/store-regjeringen-vil-forby-homoterapi-konverteringsterapi-1.15689062> ***1 side**

Selvvalgt pensum: 802 sider.